

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра публічного управління і проектного менеджменту**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

10 вересня 2020 року, протокол № 7

Рішення Вченої ради ННІМП ДЗВО

«Університет менеджменту освіти»

О. В. Алейнікова

**ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА**

(дисципліна вільного вибору здобувачів вищої освіти)

Рівень вищої освіти:

- другий (магістерський)
- третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: без обмежень

Спеціальність: без обмежень

Освітньо-наукова програма: без обмежень

Київ

Робоча програма навчальної дисципліни **«Філософські засади розбудови громадянського суспільства»**, дисципліна вільного вибору здобувачів вищої освіти складена відповідно до навчальних планів освітньо-наукових / освітньо-професійних програм Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Автор-укладач робочої програми навчальної дисципліни:

Н. Г. Діденко, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління і проектного менеджменту

Т. О. Букорос, канд. політ. наук, доцент, професор кафедри публічного управління і проектного менеджменту

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри
публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 01 від 09 вересня 2020 р.)

Затверджено Вченою радою
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(протокол № 7 від 10 вересня 2020 р.)

©Діденко Н.Г., Букорос Т.О., 2020 р.

© ДЗВО «УМО», 2020 рік

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідно до ECTS –3	Галузь знань: без обмежень Спеціальність: без обмежень Освітньо-наукова програма: без обмежень	заочна форма навчання
		Навчальна дисципліна вільного вибору здобувачів вищої освіти
		Рік підготовки
		2
Загальна кількість годин – 90	Рівень вищої освіти: • другий (магістерський) • третій (освітньо-науковий)	Семестр
		3
		Лекції
		10
		Семінари, практичні
		20
		Самостійна робота
		60
		Форма контролю залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є формування знань про основні принципи розбудови громадянського суспільства, перспективи і напрямки розвитку структур громадянського суспільства в Україні, правове забезпечення відповідних суспільних процесів захисту прав людини, формування у здобувачів вищої освіти громадянської компетентності, солідарності та партнерства.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

формування наукового світогляду і методологічної чіткості мислення щодо основних шляхів розбудови громадянського суспільства;

систематизація знань щодо теоретичних і практичних моделей здійснення громадянських суспільств;

оволодіння знаннями про сучасний стан розвитку громадянського суспільства, механізми взаємодії громадянських структур, принципи вирішення основних проблем захисту прав людини;

з'ясування структури громадянського суспільства та його взаємодії з політичною сферою і державою;

розуміння феноменології громадянського суспільства у сенсі формування довіри (соціального капіталу), добровільних ініціатив, солідарності і субсидіарності;

розвиток громадянської культури, виховання почуття громадянської активності і відповідальності за розбудову громадянського суспільства в Україні.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти набувають загальних компетентностей та soft skills:

Аналіз та синтез Здатність до формування системного наукового світогляду, загального культурного кругозору.

Креативність. Здатність переосмислювати наявне та створювати нове цілісне знання.

Здатність логічно і критично мислити. Здатність розв'язувати значущі проблеми у сфері управління..

Співпраця в команді задля досягнення спільної мети. Здатність налагоджувати навчально-наукову і міжособистісну взаємодію, співробітництво

Презентаційні навички. Здатність презентувати результати досліджень на всіх рівнях.

В процесі вивчення навчальної дисципліни здобувачі здатні набути певних фахових компетентностей, що стосуються здатності до оволодіння та розвитку методології наукової, педагогічної та управлінської діяльності; здатності до розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо вирішення складних управлінських і соціальних проблем та вдосконалення публічного управління та адміністрування в умовах змін.

Основними організаційними формами вивчення навчальної дисципліни є: лекції, практичні заняття, самостійна робота, виконання індивідуальних завдань, контрольні заходи.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин			
	всього	лекцій	практ.	СР
Тема 1. Становлення і розвиток громадянського суспільства.	16	2	4	10
Тема 2. Методологічні засади розбудови громадянського суспільства.	16	2	4	10
Тема 3. Політичне життя і громадянське суспільство.	16	2	4	10
Тема 4. Управлінські механізми захисту прав людини.	21	2	4	15
Тема 5. Громадянська культура і правосвідомість.	21	2	4	15
Разом	90	10	20	60

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з наступних тем:

Тема 1. Становлення і розвиток громадянського суспільства

Громадянське суспільство як історичне надбання європейської цивілізації. Історична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього. Поняття, структура, функції, моделі громадянського суспільства.

Громадянське суспільство як сфера компромісу приватних і колективних інтересів

Український шлях до громадянського суспільства

Тема 2. Методологічні засади розбудови громадянського суспільства

Плюралізм філософських методологій. Філософські методи аналізу громадянського суспільства.

Т. Гоббс про свободу, громадянське суспільство і державу. Дж. Лок: спільнотворення громадянського суспільства. Ш. Монтеск'є: передумови правової держави. Адам Фергюсон: етичний дискурс громадянського суспільства.

Соціальна інтеграція через громадянське суспільство (Г. Гегель, Е. Дюркгейм, Т. Парсонс).

І. Кант: громадянський стан як здійснення свободи..

Громадянське суспільство як сфера публічного простору (Ю. Габермас, Н. Луман). А. де Токвіль про Чинники громадянського суспільства у США.

Громадянське суспільство і демократія. Інститути громадянського суспільства. Філософські аспекти публічного простору громадянського суспільства.

Тема 3. Політичне життя і громадянське суспільство

Зміст, суб'єкти і форми політичної діяльності. Громадяни як суб'єкти політичної діяльності, їх політична культура.

Конституційні основи демократії в Україні. Законодавчі основи діяльності громадських об'єднань в Україні. Взаємодія між об'єднаннями громадян та інститутами держави.

Громадянська самосвідомість та вплив громадськості на прийняття політичних рішень. Лобізм.

Тема 4. Управлінські механізми захисту прав людини

«Природна» людина і моральна автономія особистості. Статус інституту прав людини в сучасному суспільстві. Філософське обґрунтування прав людини.

Юридичний механізм захисту прав людини у сучасному суспільстві.

Європейські стандарти в галузі прав людини.

Механізм реалізації прав людини неурядовими організаціями.
Система захисту прав і свобод людини в Україні.

Тема 5. Громадянська культура і правосвідомість

Громадянська культура як засіб реалізації справедливості і «партнерства заради загальної користі». Формування раціонального суспільного і ціннісного консенсусу. Дискурсивна етика як теорія демократичної легітимності та основних прав.

Основні риси громадянської культури (небайдужість до інтересів співгромадян, високий рівень політичної рівності, взаємодії і співробітництва, високо розвинена солідарність, довіра і толерантність, багатогранне суспільне життя).

Значення громадянської культури для розвитку ідентичності особистості і забезпечення високої соціальної дисципліни.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

№	Назва теми	Зміст	К-ть годин
1	Тема 1. Становлення і розвиток громадянського суспільства.	1. Громадянське суспільство і умови його існування. 2. Розвиток ідей громадянського суспільства від античності до Нового часу. 3. Англо-американська та, континентальна моделі громадянського суспільства. 4. Український шлях до громадянського суспільства.	10
2	Тема 2. Методологічні засади розбудови громадянського суспільства.	1. Громадянське суспільство як соціальна інтеграція та формування публічного простору. 2. Особливості українського законодавства щодо розбудови громадянського суспільства. 3. Громадянське суспільство і демократія.	10
3	Тема 3. Політичне життя і громадянське суспільство.	1. Демократична законність в громадянському суспільстві. 2. Громадська думка і влада: механізм взаємодії. 3. Громадянське суспільство та еліта. 4. Проблеми взаємодії між	10

		об'єднаннями громадян та інструментами держави. 5. Громадські організації та рухи в Україні.	
4	Тема 4. Управлінські механізми захисту прав людини.	1. Права людини як вираз особистісної цінності права 2. Статус інституту прав людини в сучасному суспільстві. 3. Юридичний механізм захисту прав людини у сучасному суспільстві. 4. Європейські стандарти в галузі прав людини. 5. Механізм реалізації прав людини неурядовими організаціями. 6. Система захисту прав і свобод людини в Україні.	15
5	Тема 5. Громадянська культура і правосвідомість.	1. Громадянська відкритість: ідея та ідеологія. 2. Громадянське суспільство як сфера приватної автономії. 3. Політична відкритість у процесі соціально-державної трансформації ліберальної правової держави. 4. Громадянська солідарність і партнерство. 5. Громадянська етика. Активна громадська позиція і громадська участь.	15
	Разом		60

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Підготувати наукову статтю, тези або презентацію на тему наукових досліджень проблем розбудови громадянського суспільства.

Обсяг статті – 8 стор, обсяг тез – 3 стор., кількість слайдів презентації – до 20.

Орієнтовні теми індивідуальних завдань

1. Цінності демократії як складова громадянського суспільства.
2. Громадська думка і влада: механізм взаємодії.
3. Громадянське суспільство та еліта.
4. Проблеми взаємодії між об'єднаннями громадян та інструментами держави.

5. Роль засобів масової інформації у формуванні громадянського суспільства: можливості та межі впливу.
6. Універсальність і соціокультурний релятивізм прав людини.
7. Політико-правова сутність прав людини: проблеми юридичних гарантій.
8. Філософське обґрунтування прав людини.
9. Громадянське суспільство як проблема людського духу.
10. Культурно-ціннісний вимір сучасного розвитку українського суспільства.
11. Солідарність як суспільно-будуюча сила українського суспільства.
12. Проблема професійного, громадянського і політичного самовизначення молоді.
13. Громадянська самосвідомість: особливості, рівні прояву, деформація.
14. Моделі демократичного громадянина і культура громадянськості.
15. Громадянська компетентність і умови її формування

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

на лекціях чітко та зрозуміло структурується матеріал; зосереджується увага на проблемних питаннях; наводяться конкретні приклади практичного застосування отриманих знань; використовуються наочні матеріали, схеми, таблиці, моделі, графіки; використовуються технічні засоби навчання: мультимедійний проектор, слайди тощо;

на практичних заняттях запроваджуються різні навчальні технології: семінар-розгорнута бесіда, обговорення проблем, дискусії; презентації; банки візуального супроводження; письмовий контроль знань; індивідуальне та групове опитування; перехресна перевірка завдань з наступною аргументацією виставленої оцінки тощо.

самостійне навчання реалізується у підготовці до практичних занять, у виконанні індивідуальних творчих завдань, у роботі з підготовки мультимедійних презентацій, що будуть проаналізовані, обговорені та оцінені в академічних групах. Під час підготовки до занять здобувачі вищої освіти розвиватимуть навички самостійного навчання, критичного аналізу наукової літератури та інформаційних матеріалів, синтезу та аналітичного мислення.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль: опитування під час практичних занять, оцінка якості доповідей, співдоповідей та рефератів, оцінка виконання проектних завдань, виконання і захист ІНДЗ.

Підсумковий контроль – залік.

Розподіл балів для оцінювання результатів навчання

Поточне оцінювання, самостійна робота					IЗ	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	20	100
10	10	10	25	25		

Якість засвоєння змістових модулів оцінюється за бально-рейтинговою шкалою (національною і шкалою ECTS).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	відмінно	Зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
1-59	незадовільно	не зараховано

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Арентдт Х. Vita active или о деятельной жизни. СПб: Алетейя, 2000. 437 с.
2. Аристотель: Сочинения: В 4 т. М: Мысль, 1975-1984.
3. Бауман З. Индивидуализированное общество / Зигмунт Бауман. / Пер. с англ. под ред. В.Л.Иноземцева; Центр исслед. постиндустр. о-ва, журн. «Своб. мысль» М:Логос, 2002. L XIII, 324 с.
4. Бауман З. Текущая современность / Зигмунт Бауман / Пер. с англ. под ред. Ю.В.Атанова СПб.; Питер, 2008.240 с.
4. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. Львів: Літопис, 2000. 317 с.
5. Гайек Ф. А. Конституція свободи / Гаск Фрідріх. Львів: Літопис, 2002 550 с.
6. Гаск Фрідріх А. Індивідуалізм та економічний порядок / Гаск Фрідріх А [Х].: Акта,2002. 416 [1] с.: іл..
7. Гантінгтон Семюел П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку (пер. з англ. Н.Климчук) / Гантінгтон Семюел П. Львів: Кальварія, 2006. 474 с.
8. Гелбrait Джон Кеннет Суспільство блага. Пора гуманності: Пер. з англ.. / Джон Кеннет Гелбrait. К.: Видавничий дім «Скарби» , 2003.160 с.
9. Гидденс Э. Устроение общества. Очерк теории структуризации / Эмиль Гидденс. М.: Академ. Проект, 2003.524 с.
10. Гегель Г. Философия права. М: Мысль, 1990. 524 с.
11. Гоббс Т. Левиафан // Соч. В 2 т. Т 2. М: Мысль, 1991. С. 3-590
12. Локк Дж. Два трактата про врядування. К: Вид-во С. Павличко «Основи», 2001 312 с.

13. Грищук О.В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: «Компанія ВАІТЕ». 2019. 416 с.
14. Діденко Н.Г. Управління, влада, держава: філософські аспекти взаємодії: Монографія / Н.Г. Діденко. Донецьк: ДонДУУ, 2005. 128 с.
15. Діденко Н. Г. Державне управління і соціальне партнерство: актуальні проблеми теорії і практики: Монографія. / Н. Г. Діденко. Донецьк, 2007. 404 с.
16. Едер К. Публічність і демократія: пер. з нім. / К.Едер // Європейська інтеграція / уклад.: М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох. К.: Видавн. дім "Києво-Могилян. акад.", 2007. 125 с.
17. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016-2020. К.: Ваіте, 2016. 280 с.
18. Карась Анатолій. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях: Монографія. Київ; Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 520 с.
19. Кін Дж. Громадянське суспільство: старі образи, нове бачення. К.: «N.I.K.» Анод, 2000. 197 с.
20. Коэн Дж., Арато Э. Гражданское общество и политическая теория. М: Весь мир, 2003. 784 с.
21. Купрій В., Паливода Л. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади: навч. посіб. К. : Макрос, 2011. 200 с.
22. Олсон Манкур. Логіка колективної дії: Суспільство блага і теорія груп / С.В.Слухай (пер. з англ., післямова) / Олсон Манкур. К.:Лібра, 2004. 271 с.
23. Парсонс Т. О структуре социального действия. М: Академ. Проект, 2000. 880 с.
24. Патнам Роберт Д. та інш. Творення демократії: Традиції громадської активності в сучасній Італії / Патнам Роберт Д.: Пер. з англ.. В.Ющенко. К.:Основи, 2001. 302 с.
25. Платон. Государство /Сочинения: В 3 т. М.: Мысль, 1971. Т.3, ч. 1. 987 с.
26. Попович М. Бути Людиною [Текст] / М. Попович. К. : Наукова думка, 2012. 198 с.
27. Рассел Б. История западной философии. В 3 кн. Новосибирск: Сиб. унив. Изд-во, 2001. 520 с.
28. Руссо Ж.-Ж. Политические сочинения. К: Наукова думка, 2000. 248 с.
29. Степаненко В. Громадянське суспільство: дискурси і практика. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. 420 с.
30. Сучасне соціальне управління: філософія, методологія, практика / Монографія // За заг. ред. Н.Г.Діденко. Донецьк: «ВІК», 2010. 375 с.
32. Токвиль А. Демократия в Америке. М: Весь мир, 2000. 559 с.

33. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Знание, богатство и сила на пороге XXI века / Элвин Тоффлер; [Пер. с англ. В.В.Белокозов и др.]. М.: АСТ, 2001. 669, [1] с.

34. Фергюссон А. Опыт истории гражданского общества. М: РОССПЭН, 2000. 398 с.

35. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию: пер. с англ. / Ф.Фукуяма. М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. 730 с.

36. Хайек Ф. Право, законодательство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії.-К: Сфера т. 1, 1999. 196 с.

Підручники і посібники

1. Державна політика і демократичне урядування: становлення та взаємовплив: підручник / авт. кол.: Е. А. Афонін, Т. В. Бельська, Я. В. Бережний та ін. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички, В. А. Шахова. – К.: «К.І.С.», 2016. 264 с.

2. Драгомирецька Н. М. Комунікативна діяльність в державному управлінні: навч. пос. / Н.М. Драгомирецька, К.С. Кандагура, А.В. Букач. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017 180 с.

3. Національна стратегія у сфері прав людини. Затверджено Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015

Інтернет-ресурси

1. <http://hdr.undp.org/en/> – «Доповідь про людський розвиток» – основне джерело інформації для аналітичного дослідження.

2. <http://www.oecd-ilibrary.org/statistics> – Різноманітні статистичні дані для країн-членів ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку).

3. <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=28> – Статистика по більшості країн світу в базах даних Міжнародного валютного фонду.

4. <http://www.ilo.org/global/publications/lang--en/index.htm> – Міжнародна організація праці, її звіти

5. <http://www.weforum.org/reports> – Всесвітній економічний форум, Звіт з глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Report).

6. <http://www.ucipr.org.ua> - Індекс сталості організацій громадянського суспільства (Civil Society Organisations Sustainability Index – CSOSI)

7. <https://www.ua.undp.org> > Індекс соціальної згуртованості та примирення (SCORE) для східної України

8. [Democracy Index - World Democracy Report. www.eiu.com.](http://www.eiu.com) - Індекс демократії.